

KRISTAO CEPA (KAPA)

8SH-1

C. 35

PARADA
DASMĚS e

8JH-1

C 35

KRISTAQ CEPA (KAPA)

5'

PARADA E DASMËS

Redaktor: MARK GURAKUQI

~~35228~~

11757

TEKA E SHËTETIT
GJIROKASTRI

POEZIA SATIRIKE E KAPËS

Kristaq Cepa, i njohun sidomos me pseudonimin «Kapa» asht një ndër autorët e rij përparimtarë të viteve '30, që bani emën. Ai bashkëpunoi kryesisht në revistat «Rilindja» dhe «Bota e Re», ku, pothuajse në çdo numër, do të gjeje vjersha të tij.

Në vjershat e Kapës e në prozat e tij të pakta bie menjherë në sy lidhja e poetit të ri me realitetin, me çështjet e ditës, me problemet aktuale të dorës së parë e, gjithashtu, vërehet përpjekja e tij për t'i pasqyrue në mënyrë realiste, tue përdorë kryesisht humorin e tue arritë, hera-herë, edhe në satirë të mprehtë e sarkazëm therëse. Prapa një buzëqeshje gjysëm të fshehtë gjen një goditje nga ma të randat drejtue kundër regjimit zogollian, klasave sunduese të atëhershme.

Në poezinë humoristiko-satirike të Kapës jepen mjaft anë të realitetit shqiptar në vitet '30. Në te do të gjejmë jo vetëm demaskimin e klasave sunduese të regjimit, të moralit të tyne, por edhe kontrastin e klasave, pasqyrimin e jetës së mjerë të shtresave

të vorfëna, veçanërisht të fshatarësisë punuese, me të cilën autori u muer në mënyrë të veçantë. Tematika e poezisë së Kapës, kandi vizual, nga i cili ai e sheh jetën shqiptare të kohës, lidhen me ate vijë të përgjithëshme të letërsisë sonë përparimtare të viteve '30, me realizmin e demokratizmin e saj, me prirjen e saj të përgjithëshme antifashiste, me ndikimin e saj nga idetë socialiste.

Kapa nuk mbeti një poet me interes krahinor. Ai asht ndër poetët e rij përparimtarë të kohës, që folën mjaft haptas, tue vumë gishtin ndër disa nga plagët ma të randa të kohës.

Kapa asht ndër shkrimtarët e rij përparimtarë të viteve '30, që nxori në shesh fytyrën e vërtetë të «shtyllave» të regjimit Zogist, «baballarëve të kombit», deputetëve sa xhahilë, aqë edhe cinikë e brutalë. Këte e gjejmë ndër disa vjersha. Që në vjershën «Intervistë me drejtorë («Rilindja», Nr. 6,16 shkurt 1935) deputetët zogollianë i thanë drejtorit të revistës, që kërkon t'u mbledhë pajtimet;

«Lerna mor jahu s'merremi me gramë»

Kurse në vjershën «Ç'desha t'isha» («Rilindja», Nr. 12 18 Maj 1935) shkruen se nuk don të jetë deputet:

*Se ke shumë andralla, jo fole, jo s'fole,
Më në fund të thonë popullin e mole.*

Nga këto goditje si në zgrip, në vjershën «Kandidat për deputet» («Rilindja, Nr. 31, 7 mars 1936) ai do të kalojë në një goditje më të hapët e do të na japë me mjeshtëri portretin e deputetit tipik të kohës, tue paraqitë një ndër anët ma tragjikomike të regjimit zagollian. Cila asht «puna» e deputetëve? Ja:

*Në më thënc zotrote se ka shumë punë,
Kur flasin të tjerët, flej, merrja me gjumë...
N'u vëntë në votë, fundja më në fund,
Shokut që ke pranë i thuaj: «më tund,
Or koleg të lutem, pa kur të flesh ti
Do t'të zgjoj dhe unë, se sikundr' e di
Dëgjoke, s'dëgjoke, kjo nuk ka rëndsi:
Gjashtë muaj gjumë, gjashtë muaj rri;
Sa për t'ardhurat nga rroga:*

Do t'i ndaj në popull... me ca pak fajdé.

Poeti i ri do t'i demaskojë edhe në vjersha të tjera, që përfshihen në këtë vëllim. Ai nuk synonte të godiste vetëm deputetët xhahilë e anadollakë, edhe pse të veshur me rendigotë e smoking. Nxjerrja në shesh e të palameve të tyne, vumja e tyne në lojë, s'ishte një qëllim në vetëvehte, por një mjet për të qëllue vetë regjimin zagollian, që mbështetej në deputetë të tillë, pjellë e vetë feudoborgjezisë e përfaqësuesë të këtyne klasave. Për këtë, Kapa sulmin kundër tyne e lidhi me sulmin kundër «parësisë» apo «fisnikërisë». Këtë e ban që nga disa pjesë të vjershës «Majestik i Korçës» që të vijë në vjershat «Ç'desha t'isha», «Ëndër»;

«Plaku dhe i riu», «Pa gajle, pa halle», «Tituj fisnikërie», «Tituj dhe imzate» etj.

Nji pasqyrë të gjallë të jetës së »parësisë« do të na e japë te një ndër vjershat e tia ma të forta titullue «Pa gajle, pa halle...» E mbasi e përshkruen këtë jetë, përfundon:

*:::Nejse, ç'ka të bënë, bota kshtu u end,
Kush i ka paratë thonë ka dhe mend.
Pra le të dëfrejnë e le t'hedhin valle
Parësi e vendit pa gajle, pa halle.*

Në »Tituj fisnikërie« do të nënvizojë:

*Çdo njeriu të pasur e që ka të holla
Në shtëpin' e tij nuk i ngjiten njolla,
Nuk i ngjiten njolla, jo fisnikërisë
Se gjakun e kanë të zi, katran pisë.*

Tue u përpkë të depërtojë në raportin e në marrëdhëniet e klasave në shoqërinë shqiptare të kohës, Kapa ndalet edhe te borgjezia, sidomos te disa shtresa të saj. Me borgjezinë ai do të merret në disa vjersha, herë rrëshqitaz e herë ma gjatë, si në «Ç'desha t'isha», «Reklamë tabele», «Katundari në pazar» etj.

Rehatllëkun, jetën e borgjezisë, të të pasunve, në antitezë rre jetën e shtresave të varfëra, Kristaq Cepa do ta pasqyrojë te vjersha «Tabllora të jetës»:

*Kush ka pare metelikë
Bën dhe pallto me kozhuk,
Nga e ftohta nuk ka frikë
Mban dorashka me pambuk, etj.*

Një pjesë e kësaj borgjezie çfrytëzonte popullin edhe me anë të senetëve e fajdesë. Këtë çështje Kapa e pasqyron ndër vjersha si «Majestik i Korçës», «Ç'na sjell 35-a», «Ç'desha t'isha», «Në Voskopojë», sidomos te vjersha «Kur të hahet haka». Në këtë vjershë autori me mjeshtëri, me anë të një satire, që arrin deri në sarkazëm, portretizon një fajdexhi të egër, brutal e të pashpirt, i cili tallet me fatkeqësinë e të tjerëve, tue i rjepë në mënyrën maçnerëzore: Ai i përkrahun nga ligjet në fuqi, shkon:

*Me senet në dorë në prokurori
Dhe ia marr të gjitha: shtëpi, ara, dhi
E ç'kish bagëti, sikur qe seneti...*

Në vjershën e fortë «Intervistë me doktor Kavaljerë» Kandidati për deputet, doktor kavaljeri thekson:

Do t'i djek senetet, do var fajdexhinjtë

Çfrytëzim në qytet dhe në fshat. Në shumë vjersha të tija Kapa do të tregojë për gjendjen e mjerueshme të masave fshatare. Aluzionet e para i gjejmë në vjershat «Ç'na sjell 35-a» dhe «Ç'desha t'isha» e në vjersha të tjera, si «Katundari në pazar», «Vrahu duhet he-

dhur», «Ta gënjejmë vehten» «Tabllora të jetës» etj. Në «Katundari në qytet» poeti shkruen:

*Pa njerës të veshur: me roba, këpucë...
Sheh këmbët e tia ... i kishte në lucë.*

E përsëri:

*Por pa dhe pallate: me gurë, me bojë
E hoqi dhe pipën, që mbante në gojë
E kujtoi kalibën: pa oxhak, pa derë...
Që shiu dhe bora nuk e lën' të flerë; —
Pa dhe djem të vegjël, një sa djal' i tia
Që vdiq aty moti nga smundje... uria!*

Edhe më tej në paraqitjen e mjerimit të fshatarësisë së vorfën Kapa shkon në vjershën «Vrahu duhet hedhur», ku gëjmë tablo të tilla:

*Puno pa pushuar, lere e remi
Me gra, me fëmijë, coptou, dërsi
Dhe fundi së fundi, ç'ke nxjerë në shesh?
Ha bukën pa kripë, për gjellë s'ke presh:
Banesë kasollen, pa rroba në trup,
Dhe je i fuqishëm, mban botën mbi sup....*

Për mungesë të kushteve materiale ma elementare flasin këto vargje të vjershës «Ta gënjejmë vehten»:

*Sheqerin, kafenë, si lesht e devesë
Në katund s'i gjen dhe në vrafshi pesë.*

Kapa nuk u kufizua vetëm të pasqyrojë gjendjen e randë e të mjerueshme të fshatarësisë sonë punonjëse, por shkoi edhe ma tutje. Poeti arrin të hetojë edhe zemrimin, revoltën, qoftë edhe ende jo aqë të ndërgjegjëshme sa duhet, që vlonte në gjinin e fshatarësisë së çfrytëzuar. Natyrisht, kuptohet, kjo revoltë asht shprehun në shumicën e rasteve në mënyrë të tërthortë, nëpërmjet aluzionesh e nëntekstesh. Por, ndonjiherë edhe ma hapët, ma drejtpërsëdrejti, si ndodh p.sh. nga fundi i vjershës: «Katundari në qytet»:

*... Po kur pa paratë me mostr' e sarafit,
U mahnit dhe tha: Do vete t'i marr:
Ktheu kryet prapa dhe pa një xhandar,
Shpejt e mblodhi vehten dhe shkoi te
nallbanë
E mori gomarë.... u nis për nga fshati*

Me realizëm Kapa përshkruen këtu se katundari nuk asht çliruem ende nga frika e «xhandarit», që përfaqëson brutalitetin e regjimit të Zogut. Ai ende nuk ka brumosë aqë sa duhet ndërgjegjën e vetëdijën e tij të klasës. Ky pasazh të kujton atë puntorin e pa punë të prozës «Moll' e ndalueme» të Migjenit.

Këtë ndjenjë revolte Kapa do ta çfaqë edhe më haptazi në këta vargje të vjershës «Plaku dhe i riu».

*Kështu është e shkruar, kështu është e thënë».
Thonë njerëzia, ata mëndjelënë.*

*Jo, nuk është fati...po je ti e unë,
Që jemi verbuar e jemi në gjumë...
... Më s'na mban me shpresë jet' e amëshuar,
Fund' i rruzullimit duhet kërkuar,
Në botën e vdekur plot helme, siç rrojmë,
Të çpallim të drejtën dhe jetën ta çmojmë,
Se s'humbi gëzimi dhe shpresa e saj,
Jo t'ia krisim kujes me lot' e me vaj...*

Kurse në vjershën «Pa gajle pa halle», mbasi na ka paraqitë jetën e çkujdesun e gjithë qejfe të parësisë, në kontrast me mjerimin e fshatarësisë, autori shton:

*Po kur mbushet kupa me vojtjet e tia
As nga ti s'do ndihmë, as nga Perëndia...*

Kapa u përpoq të japë jo vetëm revoltën e fshatarësisë, por të hedhë edhe një sy në të ardhmen. Natyrisht ai nuk shkoi shumë larg, s'harriti në kërkesa të kristalizueme mirë për një rend të ri shoqëror socialist. Megjithëkëtë, paraqesin shumë interes disa nga pjesët e «Programit» të Doktor Kavalierit, i cili, sikur të bahej deputet, do të kryente reforma të tilla:

*Seftë bujqësinë, pastaj tregëtinë,
Do t'i thanj dhe gjolet, do shtonj bagëtinë,
Borxhet do të falen, si thotë «Soloni»
Vetëm tetë orë ditën do punoni;
Puna do të shtohet, rroqa do madhohet etj.*

Ai do të bante edhe një të mirë tjetër: